

PRIPOMÍNAME SI

95. VÝROČIE SLOVENSKEHO ROZHLASU 65. VÝROČIE SLOVENSKEJ TELEVÍZIE

Mgr. Greta Kazimírová

STOROČIE PREMIEN AJ V ŽIVOTE SLOVENSKA

Ktosi nazval 20. storočie storočím dynamických premien. Ani Slovensko neostalo v izolácii a anonymite, naopak, citlivo sa ho dotklo všetko nové, čo prebiehalo vo svete. Po prelomovom politickom vývoji, masívnej modernizácii a industrializácii neobišiel závrtný rozvoj techniky ani Slovensko – od vozov a kočov na začiatku storočia k automobilom, lietadlám, letom do vesmíru a k jedinečným informačným médiám, k rozhlasu, televízii a internetu.

POKUSY, OMYLY A ÚSPECHY

Prenosom zvuku a výskumom rádiového spojenia sa na konci 19. a začiatku 20. storočia zaoberalo mnoho vedcov a vynálezcov. Nikola Tesla, Marconi, Jozef Murgaš... práve vďaka nim sa technický svet po skončení svetovej vojny posunul a založili sa prvé rozhlasové stanice. Prvýkrát sa tak stalo v Spojenom kráľovstve, kde v roku 1922 vznikla stanica BBC (British Broadcasting Corporation). Československý rozhlas v Prahe začal vysielat 18. mája 1923.

PRVÉ ROZHLASOVÉ VYSIELANIE NA SLOVENSKU

Písal sa 3. august 1926. Bratislavský rozhlas začal vysielat z provizórneho štúdia v tzv. Vládnej budove na Vajanského nábřeží prvú rozhlasovú reláciu zo Slovenska. Rozhlas vysielal dvakrát týždenne, od októbra 1926 každý deň. Prvé programy – hudobné prenosy koncertov zo Slovenského národného divadla v Bratislave, sa vysielali naživo. Bratislavské relácie mali primárne osvetovo-kultúrny charakter. V roku 1927 vznikla prvá odborná redakcia zameraná na poľnohospodárstvo. Pridalo sa aj vysielanie spravodajstiev a publicistika, zakladali sa regionálne štúdiá. 24. mája 1936 začal pracovať banskobystrický Vysielač T. G. Masaryka. V roku 1944 bol premenovaný na Slobodný slovenský vysielač Banská Bystrica a zohral významnú strategickú a dejinnú úlohu pri vyhlásení národného Povstania a mobilizácie.

BEZ PIATICH ROKOV CELÉ STOROČIE

Jubilant Slovenský rozhlas (SRo) počíta už 95. míľnik svojej existencie. Sprewádzal ho dlhý rad udalostí reflektujúcich spoločenské zmeny a pohyby. Rozhlas o všetkých a vždy informoval. Verejne, inokedy, v rokoch vojny a Povstania, tajne z utajených a provizórnych štúdií. Neskôr, v mierových povojnových rokoch rozširoval programovú

ponuku a zaradil nové typy relácií. Niektoré z nich (*Maratón*, *Pozor, zákruta!*, *Rolnícka beseda*) sa vďaka mimoriadnej popularite a úspešnosti vysielali celé desaťročia a stali sa rozhlasovými bestsellermi. Od roku 1972 vysielal rozhlas stereofonicky a vznikol programový okruh *Devín*. 27. marca 1985 sa SRO presťahoval z historickej budovy na Zochovej ulici (tu sídlil od roku 1944) do nového moderného objektu v tvare obrátenej pyramídy na Mýtnej ulici 1. Budova získala pre nezvyčajný architektonický vzhľad titul *Stavba storočia* a stala sa národnou kultúrnou pamiatkou. Po novembri 1989 vznikali v SRO nové programové okruhy – *Rock FM Radio* (1991), *Elán a Regina* (1991), *Rádio Litera a Rádio Klasika* (2009), *Rádio Junior* (2010). Od roku 2000 sú všetky relácie Slovenského rozhlasu dostupné na internete a v elektronickom archíve.

Éra Slovenského rozhlasu ako samostatnej inštitúcie sa 1. januára 2011 skončila jeho začlenením do Rozhlasu a televízie Slovenska (RTVS). V súčasnosti vysielajú deviatich okruhoch (šesť staníc klasicky analógovo, tri digitálne). Všetky stanice je možné počúvať cez satelit alebo na internete. Súčasťou Slovenského rozhlasu sú aj umelecké telesá *Symfonický orchestr SRO*, *Detský spevácky zbor SRO* a *Detská rozhlasová a dramatická družina*.

NA ÚSVITE PRELOMOVÁ TECHNICKÁ NOVINKA – TELEVÍZIA

27. januára 1926 predviedol v Londýne škótsky vedec John Logie Baird zariadenie schopné prenášať obrazy pohybujúcich sa objektov. Výsledky boli síce nedokonalé, ale neboli statické ako fotografia. Baird položil skutočné základy čiernobielej televízie a považuje sa za jej vynálezcu. Bol presvedčený, že jeho objav jedného dňa premení každú domácnosť na kinosálu. A stalo sa...

BANSKOBYSTRICKÝ EDISON

V Banskej Bystrici sa v Benického dome na hlavnom námestí v rodine Dillnbergerovcov narodil 6. júna 1912 syn Karol. Štúdium rádionžinierstva so zameraním na slaboprúdovú elektrotechniku absolvoval na Vysokom technickom učení v Brne. Fascinovaný Bairdovým objavom experimentoval už od roku 1930. Bol to on, kto prvý na Slovensku skúšal možnosti prijímu televíznych vysielaní z Paríža a Moskvy. 6. júna 1947 sa mu na vlastnoručne zhotovenom technickom zariadení, podobajúcom sa televízoru, podaril prvý televízny príjem. Stalo sa to v sídle vlastnej firmy IDEIX v Benického dome. Dillnberger tu vyrábala krátkovlnné

vysielače, zriadil predajňu, založil technické učilište a sám aj vyučoval. Prvotné zariadenie na príjem televízneho vysielania zdokonalil a v apríli 1950 verejne predstavil na stretnutí rádioamatérov na Sliachi. V roku 1955 prezentoval v Technickom múzeu v Košiciach prvé malé televízne štúdio. Patrí mu i zásluha za výber pozemku na stavbu televíznej veže na Kamzíku nad Bratislavou. Za šesťdesiat rokov profesionálnej činnosti doma a v zahraničí sa stal autorom desiatok registrovaných patentov a nositeľom Zlatej medaily, najvyššieho vyznamenania nemeckej

firmy Bosch. Banskobystrický Edison zomrel 11. augusta 1996. Od roku 2016 je na pamiatku v jeho rodnom Benického dome umiestnená pamätná tabuľa.

ZAČIATKY PLNÉ IDEOLÓGIE

História televízneho vysielania na Slovensku je úzko spätá s Československou televíziou. Jej prvé vysielanie sa uskutočnilo z pražskej Meštianskej besedy 1. mája 1953. O tri roky nato, 3. novembra 1956, pri príležitosti 30. výročia založenia rozhlasu na Slovensku, začalo vysielat' *Televízne štúdio Bratislava*. Hlavný program tvoril priamy prenos z osláv a vystúpenia SLUK-u v Parku kultúry a oddychu v Bratislave s hlásateľkou Hildou Michalíkovou. Bratislava vysielalo štyri mesiace dvakrát týždenne, v stredu a v sobotu, neskôr aj v nedeľu. Presne po roku, v novembri 1957, už vysielala denne. Na Slovensku bolo evidovaných iba päťsto televízorov, pred ktorými sa po večeroch tiesnilo v jednej domácnosti spravidla viac divákov. Prvé vysielania sledovali Bratislavčania aj na ulici – televízor bol umiestnený vo výklade obchodného domu Dunaj. Televízne vysielanie bolo v 50. rokoch pod výraznou ideologickou a straníckou dikciou. Po období kultúrneho a umeleckého uvoľnenia v 60. rokoch nastúpila opäť tvrdá cenzúra výberu programov a ich obsahu. Ideologické smerovanie televízie ako hlavného informačného média zastavil až 17. november 1989 a radikálna zmena spoločenských pomerov v Československu.

VO SVETE SLOBODY SLOVA A OBRAZU

Na televízne obrazovky sa od 22. novembra 1989 dostávali priame prenosi, diskusné bloky, necenzurované zábery, komentáre...

Televízia historicky prvýkrát informovala verejnosť objektívne, rýchlo a bez cenzúry. 4. septembra 1990 došlo k zmene koncepcie Československej televízie. Vysielalo sa na spoločnom federálnom prvom kanáli F 1 a na dvoch

národných okruhoch – ČTV pre Čechy a Moravu a S 1 pre Slovensko. Od 6. júna 1991 začal vysielat' ďalší slovenský kanál TA 3. Oba slovenské programy mali modernejší a komerčnejší štýl, a tým aj značný divácky úspech. Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky 1. januára 1993 zasiahol spoločenský vývoj aj fungovanie Slovenskej televízie. Uskutočnila sa výrazná zmena grafiky a vysielacej štruktúry, zrušili sa hlásateľky a hlavné redakcie sa zlúčili. „Nový začiatok STV“ zbavil televíziu miliónových dlhov, ale na úkor umeleckej úrovne vysielania, ktoré sa vo verejnoprávnej inštitúcii stalo viac komerčným.

ROZHLAS A TELEVÍZIA UŽ DESAŤ ROKOV SPOLU

1. januára 2011 vznikla zlúčením Slovenskej televízie a Slovenského rozhlasu verejnoprávna, národná, informačná, kultúrna a vzdelávacia inštitúcia Rozhlas a televízia Slovenska. Prvou generálnou riaditeľkou sa stala Miloslava Zemková, po nej Václav Mika, v súčasnosti je to Jaroslav Rezník. Okrem hlavných stanov inštitúcie sídliajich vo výškovej budove v Mlynskej doline a v obrátenej pyramíde na Mýtnej ulici v Bratislave tvoria organizačnú štruktúru aj Štúdio RTVS Banská Bystrica a Štúdio RTVS Košice. RTVS dnes vysielá na dvoch základných okruhoch, na *Jednotke* a *Dvojke* a od decembra 2019 aj na *Trojke*, ktorá sa zameriava najmä na pôvodnú archívnu tvorbu.

Použitá zdroje:

[1] História SRO. Rozhlas a televízia Slovenska [online]. Bratislava: Rozhlas a televízia Slovenska, [cit. 2021-06-24].

Dostupné na: <https://www.rtvs.org/o-rtvs/historia/historia-sro>

[2] História STV. Rozhlas a televízia Slovenska [online]. Bratislava: Rozhlas a televízia Slovenska, [cit. 2021-06-24].

Dostupné na: <https://www.rtvs.org/o-rtvs/historia/historia-stv>

- [3] KLIMO, Dušan. Viete, že aj Banská bystrica mala svojho Edisona? MY Bystrica [online]. Bratislava: Petit Press, 1997-, 8. júl 2016 [cit. 2021-06-24]. Dostupné na: <https://mybystrica.sme.sk/c/20225533/viete-ze-aj-banska-bystrica-mala-svojho-edisona.html>
- [4] KOVÁČ, Dušan. Kronika Slovenska 2. Slovensko v dvadsiatom storočí. Bratislava: Fortuna Print, 1999. 608 s. ISBN 80-88980-08-9.
- [5] HARENBERG, Bodo. Kronika ľudstva. Bratislava: Fortuna Print, 1995. 1279 s. ISBN 80-7153-090-5.